

STAVANGER TINGRETT

DOM

Avsagt: 11.01.2018 i Stavanger tingrett, Stavanger

Saksnr.: 17-052999TVI-STAV

Dommer: Tingrettsdommer Tom Fr. Vold

Saken gjelder: krav om erstatning for anførte ærekrenkelser

Merete Hodne

Advokat Per Danielsen

mot

Per Inge Torkelsen
Dag Schreiner
Rune Andersen
Pål Mangor Kvammen
Bjørn Kåre Aslaksen

Advokat Brynjar Nielsen Meling
Advokat Brynjar Nielsen Meling
Advokat Brynjar Nielsen Meling
Advokat Brynjar Nielsen Meling
Advokat Brynjar Nielsen Meling

DOM

Saken gjelder krav om oppreisning grunnet i at saksøker i et revynummer ble omtalt som «nazi-frisør».

1 SAKENS BAKGRUNN I HOVEDTREKK

(1.1) *Saksøker* Merete Hodne driver frisørsalong på Bryne. Hun har vært politisk aktiv og er særlig opptatt av å kjempe mot at «islams totalitære ideologi» – som hun benevner «muhammedanisme» – skal få utbredelse i vesten. Hun har fremmet sine politiske meninger ved bruk av sosiale media, herunder på facebook hvor hun bl a har deltatt i en lukket facebook-gruppe kalt «Frihetsforkjemperne». Hun har videre stått frem i VG-netts reportasje «Nettkrigerne». I tillegg har hun deltatt i demonstrasjoner og holdt appell foran Stortinget.

Torsdag 1.10.15 ankom to kvinner med hijab Hodnes salong. Da den ene av kvinnene forsøkte å gå inn i salongen ba Hodne henne komme seg ut og gå et annet sted, noe hun begrunnet med at hun ikke behandlet slike som henne. Hendelsen ble anmeldt og Hodne ble ilagt et forelegg for overtredelse av straffeloven §186, 1. ledd – bestemmelsen som setter forbud for i ervervsmessig virksomhet å nekte en person tjenester på grunn av personens religion. Hodne hevdet at nektelsen ikke var religiøs, men politisk begrunnet: Hun oppfatter hijab som et plagg som symboliserer den politiske ideologi hun arbeider mot. Hodne vedtok derfor ikke forelegget. Hun ble imidlertid 9.9.16 dømt i Jæren tingrett. Etter anke opprettholdt Gulating lagmannsrett 6.1.17 domfellelsen. Både hendelsen – «hijab-saken» – og straffeforfølgningen vakte betydelig oppmerksomhet i media, både lokalt og nasjonalt.

Saksøkte nr 1-4 – Per Inge Torkelsen, Dag Schreiner, Rune Andersen og Bjørn Kåre Aslaksen – er alle medlemmer av revygruppen «Løgna laget». Gruppen, som ble etablert i 1980, lager og fremfører revyer, hovedsakelig i Stavangerdistriktet. *Saksøkte nr 5* – Pål Mangor Kvammen – har den senere tid deltatt i Løgna laget som tekstforfatter.

Fra siste del av oktober 2016 fremførte Løgna laget sin revy «Løgnasevangeliet». Revyen ble fremført hovedsakelig i Stavangerdistriktet, men også noen ganger i Kristiansanddistriktet. Tilsammen ble revyen frem mot midten av mars 2017 fremført nærmere 60 ganger, og det er antatt at rundt 20.000 personer så den. Nummer fra revyen ble også lagt ut på nettsiden til TV Vest.

Et nummer i revyen hadde tittel «Frisør fra Bryne». Nummeret ble fremført som en sang sunget av Andersen – iført niqab – og hvor Torkelsen og Schreiner etter hvert kom ut på scenen – også ikledd niqab – mens de sang og danset på hver sin side av Andersen. De saksøkte har fremlagt slik beskrivelse av nummeret:

«(Rune kommer inn med niqab, el. lignede, slik at bare øynene vises)

(Snakker:)

Er det en frisør i salen?

(Synger:)

Hu klyppe ongar og gamle, damer og menn,

Men eg e muslim så kor ska eg gå hen,

Eg har et håveplagg så bare vise auene,

E eg nødt te å gå te han så klyppe sauene ?

(Band:)

Ja du e nødt å gå te han så klippe sauene.

(Dag og Per Inge kommer inn og stemmer i koret:)

Hu e ein kvinnelige hårsåre Nazi-frisør fra Bryne,

Har du håve-plagg der så får du deg ein på tryne

Hu klyppe ikkje folk med hatt eller sjal

Du kan sei hu e syge, men hu ikkje gal,

Bare kvinnelig nazi frisør i fra Bryne.»

Hodne ble oppmerksom nummeret noe før jul 2016. Hun sendte så en epost til Kvammen 6.2.17, med emne «Nazifrisør på Bryne», hvor hun bl a skrev:

«Dette ordet må fjernes omgående fra deres manus. Det er greit å gjøre narr av meg. En offentlig person må tåle litt. Det er derimot IKKE greit å omtales som NAZIFRISØR. Se på min facebookvegg. Jeg har MANGE afrikanske/ utenlandske venner. Faktisk også muslimske venner. Jeg kjemper mot den totalitære ideologien Muhammedanisme som er om mulig ennå verre enn Nazismen faktisk, i hvert fall for kvinner, Dette er dypt krenkende og ødelegger mitt rykte som en ekte frihetsforkjemper. Jeg kan under ingen omstendighet godta dette. Blir ikke mitt ønske ivaretatt, kommer min advokat til å settes på saken. Dette ser jeg på som et veldig alvorlig overtramp mot meg personlig.»

Hodne benyttet visstnok først uriktig epostadresse slik at det er noe uklart når Kvammen mottok eposten.

De saksøkte var ikke villige til å etterkomme Hodnes krav. Hodne fremmet derfor 17.2.17 begjæring om midlertidig forføyning til Stavanger tingrett med påstand at «Løgnaslaget» skulle fjerne enhver sketsj som kunne vise tilbake til henne. Stavanger tingrett tok i kjennelse av 10.3.17 ikke kravet til følge idet retten ikke fant at Hodne hadde sannsynliggjort sikringsgrunn – på tidspunktet kjennelsen ble avsagt hadde Løgnaslaget fremført sin revy over 50 ganger og det gjensto kun 6 eller 7 fremførelser.

(1.2) Ved stevning til Stavanger tingrett av 27.3.17 saksøkte Hodne, ved prosessfullmektig advokat Per Danielsen, Torkelsen, Schreiner og Andersen. Det ble nedlagt påstand om at hver av de saksøkte betalte oppreisningserstatning til Hodne oppad begrenset til kr 200.000 hver.

Ved tilsvare av 3.5.17 tok Torkelsen, Schreiner og Andersen, ved prosessfullmektig advokat Brynjar Meling, til motmæle. Det ble nedlagt frifinnelsespåstand. Ved tilsvaret ble Aslaksen og Kvammen trukket inn i saken som partshjelpere.

Ved prosesskrift av 23.5.17 trakk Hodne også Aslaksen og Kvammen inn som saksøkte, og hun nedla påstand om at også disse betalte oppreisningserstatning til henne oppad begrenset til kr 200.000 hver.

Det ble ikke gjennomført planleggingsmøte, jf tvisteloven §9-4 (3), og hovedforhandling ble berammet ved rettens brev av 23.6.17. Ved rettens kjennelse av 18.12.17 ble enkelte av Hodnes bevilstilbud nektet ført under hovedforhandlingen etter tvisteloven §21-7.

Hovedforhandling ble gjennomført i Stavanger tinghus 19., 20. og 21.12.17. Hodne møtte sammen med advokat Danielsen og hun forklarte seg. Torkelsen, Schreiner, Andersen, Aslaksen og Kvammen møtte sammen med advokat Meling. Torkelsen, Kvammen og Andersen forklarte seg.

To venner av Hodne med innvandrerbakgrunn ble ført som vitner. Videre ble enkelte filmer avspilt: opptak av revynummeret «Frisør fra Bryne», VG-netts reportasje om Hodne «Nettkrigerne» samt opptak av Hodnes appell foran stortinget 16.8.13. Dokumentasjoner fremgår av rettsboken.

2 SAKSØKER – MERETE HODNE – HAR I HOVEDSAK ANFØRT

«Nazi-frisør» må tolkes objektivt. Både sketsjens foranledning – «hijab-saken» – og konteksten utsagnet er fremsatte i – satirisk/ komisk revy – må hensyntas. Retten skal finne frem til det inntrykk den alminnelige tilskuer sitter igjen med. Hodne er enig i den tolkning og det tolkningsresultat Stavanger tingrett kom til i den midlertidige avgjørelse – at «nazi betegnelsen i nærværende sak er egnet til at hun også blant det store publikum, kan assosieres for å ha nazistiske meninger – og endog nazist». Det er på det rene at ordet «nazi» kan ha en dobbeltbetydning. Det er imidlertid intet i teksten eller andre steder som trekker i retning av at ordet her har en annen betydning. De saksøkte har videre forklart at de hadde tenkt å avslutte nummeret med en nazihilsen fra scenen, men at dette ble droppet. I retten har de saksøkte for øvrig fastholdt at de mener Hodne har nazistiske meninger.

Objektivt vurdert foreligger det etter dette en æreskrenkelse. Prinsipielt mener Hodne at utsagnet gir uttrykk for faktapåstand – at det påstås at Hodne er nazist og/ eller har nazistiske meninger. De saksøkte må da føre bevis for denne påstand. Subsidiært, dersom det legges til grunn at utsagnet er en verdivurdering, fremstår det som et løst skjellsord hvor det er uklart hva som påstås. De saksøkte må imidlertid også for dette tilfelle føre bevis for vurderingens premisser.

Det er etter bevisførselen på det rene at Hodne hverken er nazist eller har nazistiske meninger. Hun var i 2016 – og er fremdeles – medlem av Fremskrittspartiet. I den appell Hodne holdt utenfor Stortinget i 2013 tok hun klar avstand fra nazismen og erklærte seg til og med som venn av Israel. De saksøktes forsøk på å etablere «guilt by association», ved å henvise til «flimmer» på facebook eller på nettstedet «Vepsen» kan ikke føre frem. Hodne kan ikke holdes ansvarlig for hva andre personer mener. Hodne blokkerte for øvrig Gilje etter at det ble linket til Giljes NRK-intervju på siden. Hodne kan heller ikke hefte for Funder Halldals uttalelser. Hodne har videre blokkert Birkeland. Når det gjelder Bårdsen, vet ikke Hodne hvem dette er. Artisten Saga ble ikke invitert. Hodnes sleivete bemerkninger rundt «rasister» og «nazister» kan åpenbart ikke forstås dithen at hun mener det er greit å bli omtalt som nazist.

Hvorvidt det foreligger rettsstrid må avgjøres etter en avveining av EMK artikkel 8 mot artikkel 10. Spørsmålet blir om personvern eller ytringsfrihet skal ha forrang i saken. Det foreligger en del dommer fra EMD hvor tilsvarende utsagn er vurdert, hovedsakelig som verdivurdering, og hvor det klare hovedinntrykk er at for denne type karakteristikk må personvernet veie tyngst.

I foreliggende sak er det, med unntak av aktsomhetskravet, lite veiledning å hente i momentene i skadeerstatningsloven §3-6 a, 2. ledd. Utgangspunktet er at jo mer krenkende ytringen er, desto større aktpågivenhet må utvises både med hensyn til ytringens forankring i faktum og berettigelsen av å sette den frem. De saksøkte har forklart at de gjorde undersøkelser, men de har åpenbart ikke vært aktsomme nok. Det er ikke tilstrekkelig å basere seg på «flimmer» på facebook. De saksøkte kontaktet ikke Hodne for avklaring. De saksøkte er flinke satirikere og burde derfor ha forstått hvordan uttalelsene ville bli oppfattet. Selv om temaet var av allmenn interesse, foreligger det ikke «special grounds» til å fravike kravet om å foreta undersøkelser om ytringens faktiske grunnlag. Det forhold at saksøkerne er satirikere/ komikere hjelper etter rettspraksis ikke.

Ytringen er etter dette rettstridig og Hodne har krav på oppreisning. Retten står ved utmålingen nokså fritt. Det bør legges vekt på erstatningens generalpreventive effekt. Det kan være relevant hvem som kontaktet media. Hode har imidlertid forklart at det ikke var hun som kontaktet media. I ethvert tilfelle må det legges til grunn at media normalt får slik informasjon.

I forhold til Torkelsen kan det foreligge en slags retorsjon ved at Hodne senere kalte Torkelsen for «pedo» på sin facebook-side – noe hun for øvrig sterkt beklager. Sett i dette perspektiv kan det muligens være grunn til noe reduksjon av oppreisningsbeløpet Torkelsen pålegges å betale.

Saksøker har nedlagt slik påstand:

- «1 Per Inge Torkelsen, Dag Schreiner, Rune Andersen, Bjørn Aslaksen og Pål Mangor Kvamme dømmes til å betale oppreisningserstatning til Merete Hodene med et beløp fastsatt etter rettens skjønn, begrenset oppad til kr 200.000 fra hver.
- 2 Per Inge Torkelsen, Dag Schreiner, Rune Andersen, Bjørn Aslaksen og Pål Mangor Kvamme dømmes in solidum til å betale Merete Hodne sine saksomkostninger for Stavanger tingrett.»

3 SAKSØKTE – PER INGE TORKELSEN M FL – HAR I HOVEDSAK ANFØRT

De saksøktes ytring må tolkes. Avgjørende er den objektive oppfatningen. Tolkningen må skje i lys av konteksten. Ordet «nazi-frisør» er oppdiktet og uten eksakt innhold. Uttrykket «nazi» er uthulet, vagt og uten presist meningsinnhold. Det finnes i dag ikke noe fasit med hensyn til hva det betyr. En forståelse er et slags synonym til «streng», og som prefiks benyttes det på forskjellige måter i dagligtalen. Talemåten innebærer sjelden en anklage om at noen er nazist.

Ytringens bakgrunn er «hijab-saken», og ytringen ble fremsatt i en revy av en revygruppe kjent for overdrevne politiske, humanistiske og religionskritiske ytringer. Publikum forstår at det satiriske uttrykk ikke kan tas bokstavelig. Konkret ble ytringen fremsatt av dansende menn ikledd niqab. Slik teksten ble fremført kan den ikke forstås på annen måte enn et satirisk spark til Hodne. Det kan ikke utledes noen uforbeholdne, konkretiserte, utvetydige og alvorlige faktiske påstander mot Hodne gjennom sangen. Ytringen gir uttrykk for en verdivurdering – ikke en faktapåstand.

Subsidiært, dersom retten skulle komme til at uttrykket er en faktapåstand som anført av Hodne, anføres det at det er grunnlag for en nazi-betegnelse basert på Hodnes omgang med begrep, ord og personer i nettdebatter og andre steder. Bevisførselen har vist at Hodne har uttalt seg svært negativt i forhold til muslimer og at hun på sosiale media har hatt kontakt med personer som har ekstreme standpunkter. Disse forhold medfører at Hodne har mindre krav på beskyttelse. Rettspraksis må forstås dithen at vilkåret for sannhetsbevis er oppfylt dersom det er et snev av belegg for den fremsatte påstand. Det finnes ikke noe gjennomsnittsmål ære kan måles opp mot. Utsagnet må vurderes opp mot Hodnes handlinger og omdømme, og spørsmålet blir hvilken merbelastning ytringen har påført henne.

De saksøkte har vært tilstrekkelig aktsomme, og de gjennomførte nødvendige undersøkelser før revynummeret ble fremført.

Hodne har ønsket eksponering og hun har ikke gjort noe for at hun ikke skal identifiseres. Det var f eks Hodne som inviterte VG-nett inn i sitt hjem. Dersom ikke Hodne hadde tatt saken til media ville revynummeret fort blitt glemt. Hodne har selv skapt sitt omdømmetap.

Atter subsidiært anføres det at ytringsfriheten må slå igjennom selv om det skulle legges til grunn at en står overfor en usann faktabeskyldning. Det foreligger «special grounds».

Skulle erstatning idømmes må det foretas en lemping ned mot «0» idet det vises til Hodnes medvirkning.

Saksøkte har nedlagt slik påstand:

- «1 De saksøkte frifinnes.
- 2 Hodne tilpliktes å betale til de saksøkte sakens omkostninger, med tillegg av forsinkelsesrentelovens til enhver tid gjeldende forsinkelsesrente fra oppfyllelsesfrist til betaling skjer.»

4 RETTENS VURDERING

(4.1) Vilkårene for å bli tilkjent oppreisning etter ærekrenkelse fremgår av skadeserstatningsloven §3-6 a. Bestemmelsen har slik ordlyd:

«Den som uaktsomt har satt frem en ytring som er egnet til å krenke en annens ærefølelse eller omdømme, skal yte erstatning for den lidte skade og slik erstatning for tap i fremtidig erverv som retten ut fra den utviste skyld og forholdene ellers finner rimelig. Han kan også pålegges å betale slik erstatning (oppreisning) for skade av ikke-økonomisk art som retten finner rimelig. Dersom den krenkede døde mindre enn 15 år før krenkelsen etter første ledd fant sted, kan krav om oppreisning settes frem av hans nærmeste.

En ærekrenkende ytring medfører ikke ansvar etter første ledd dersom den anses berettiget etter en avveining av de hensyn som begrunner ytringsfrihet. Ved denne vurderingen skal det særlig legges vekt på om ytringen hviler på et fyldestgjørende faktisk grunnlag, på ytringens grad av krenkelse, og om hensynet til den krenkede er tilfredsstillende ivaretatt ved for eksempel adgang til imøtegåelse, om allmenne interesser eller andre gode grunner tilsa at den ble satt frem, og om ytreren har vært i aktsom god tro med hensyn til de momenter som kan gjøre ytringen berettiget»

Hodne krever oppreisning av de saksøkte fordi hun i revynummeret ble omtalt som «nazi-frisør». Slik retten forstår Hodne er oppreisningskravet ikke begrunnet i de øvrige karakteristikk av henne i revynummeret.

Spørsmålet om ytringen innebærer en erstatningsbetingende ærekrenkelse reiser i utgangspunktet tre hovedspørsmål: hvordan utsagnet skal tolkes, om utsagnet er ærekrenkende og om det er rettsstridig.

(4.1.1) Retten vil først tolke utsagnet slik at ytringens meningsinnhold kan bli bragt på det rene.

Tolkningen skal være objektiv. Etter EMD-praksis synes det avgjørende å være hvordan ytringen er «perceived by the ordinary reader», jf f eks EMDN-2010-43380 Erla Hlynsdottir (61). Høyesterett har i Rt-2015-746 (48) formulert dette slik at utsagnene ikke «kan ... undergis en ren ordfortolkning, men må tolkes i lys av hvordan en ordinær leser vil oppfatte utsagnene i den kontekst de er fremsatt». Det kan også vises til Rt-2014-1170 (92) og Rt-2003-928 (33).

Avgjørende etter dette vil være hvordan «den alminnelige seer» som var på revyen eller så nummeret på TV Vests nettsider oppfattet ytringen. Flere forhold må da tas i betraktning.

Retten tar utgangspunkt i ordlyden. Ordet «Nazi-frisør» er sammensatt og uten et bestemt meningsinnhold. Ordet «frisør» skaper ikke problemer. Ordet «nazi» vil normalt oppfattes som en forkortelse av ordet «nazist», og da i utgangspunktet betegne en person som er tilhenger av den nasjonalsosialistiske ideologi eller har holdninger i denne retning. Saksøker synes å tolke utsagnet slik. I uformell dagligtale har imidlertid ordet også en annen betydning: det brukes tidvis som adjektiv for å beskrive noe som ekstremt, hardt, strengt, rigid, prinsippfast e l. I retten ble dette illustrert ved uttrykk som: «nazi-mamma», «nazi-lærer», «nazi- diett» og «nazi-treningsdisiplin». Ordet synes for øvrig å ha en tilsvarende betydning på amerikansk-engelsk, jf episoden i TV-serien Seinfeld «The soup nazi». Saksøkte synes å ha lagt denne betydning av «nazi» til grunn. Kvammen forklarte at ordet ble brukt fordi han mente Hodne var «streng» når hun ikke ville klippe en kunde med hijab.

Ordet «nazi-frisør» kan imidlertid ikke vurderes isolert, men må sees i sammenheng med sangteksten forøvrig. Slik retten oppfatter denne, synes det utelukkende å være «hijab-saken» – at Hodne nektet å klippe en kvinne med hijab – det harseleres over. Med unntak av at ordet «nazi-frisør» benyttes, inneholder teksten forøvrig intet som bringer tanken over på nazisme eller nasjonalsosialistisk ideologi. Fremførelsen – aktørene var ikledd niqab – synes også å vise at det er «hijab-saken» som er innslaget tema. Selv om de saksøkte under planleggingen var inne på å avslutte nummeret med en «nazi-hilsen», ble dette ikke tatt med som en del av nummeret, og forholdet vil være irrelevant ved tolkningen.

Videre vil publikums forhåndskunnskap være et vesentlig element ved tolkingen. Retten viser til at formen satire forutsetter at publikum har kjennskap til den sak eller hendelse som kommenteres. Så langt retten kjenner den forutgående medieomtale omhandlet den «hijab-saken» og den påfølgende straffeforfølgning. Retten kan ikke se at medieomtalen knyttet Hodne til nazisme eller nasjonalsosialistisk ideologi. Revynummeret ble videre fremført i en periode hvor medieomtalen av saken var betydelig – kort tid etter at dom hadde falt i tingretten og mens saken sto for lagmannsretten. På denne bakgrunn legger retten til grunn at publikum i sin alminnelighet – den alminnelige seer – vurderte revynummeret på bakgrunn av medieomtalen av «hijab-saken».

Det er i saken omtalt forhold og fremlagt enkelte utskrifter fra bl a den lukkede facebook-gruppen «Frihetsforkjemperne» og fra nettstedet «Vepsen». Videre er det vist til at Hodne har deltatt i demonstrasjoner, holdt en appell utenfor Stortinget, og deltatt i reportasje i VG-nett. De saksøkte mener nevnte bevis viser at Hodne iallfall har hatt kontakt med personer med oppfatninger som kan karakteriseres som nazistiske. Hodne har på sin side anført at hun ikke kan holdes ansvarlig for hva andre som f eks deltar i debatter på nettet mener, og i tillegg vist til at hun bl a i appellen holdt foran Stortinget positivt tok avstand fra nazismen og erklærte seg som venn av Israel. Retten finner det ikke nødvendig å vurdere disse forhold nærmere. Retten viser til at forholdene ligger tilbake i tid og at spredningen fremstår som så marginal at den alminnelige seer neppe hadde kjennskap til disse forhold. Videre er det er tilnærmet umulig å se revynummeret som en kommentar av noen av forholdene.

Det faktum at ytringen ble satt frem i et satirisk nummer i en revy er også av betydning. Retten viser til at den satiriske form kjennetegnes bl a ved bruk av ironi, grove overdrivelser og karikaturer. Den alminnelige seer vil derfor normalt ikke tolke eller forstå utsagn fremsatt i et satirisk nummer bokstavelig. Rammen utsagnet ble satt frem under – i en sang fremført av 3 dansende menn ikledd niqab – fører også etter rettens oppfatning til at den alminnelige seer vil forvente bl a overdrivelser og karikaturer.

På bakgrunn av gjennomgangen finner retten å legge til grunn at den alminnelige seer («the ordinary reader») – når han eller hun så revynummeret i sin kontekst – *ikke* oppfattet ytringen «nazi-frisør» som en påstand om at Hodne er nazist eller har nazistiske sympatier eller holdninger. Tvert imot mener retten at den alminnelige seer oppfattet revynummeret som en satire over «hijab-saken», og ordet «nazi» som de saksøktes vurdering av Hodnes standpunkt om ikke å yte frisørtjenester til kunder med hijab.

Ytringen vil etter dette være en såkalt verdivurdering («value judgement»).

(4.1.2) Spørsmålet blir så om ytringen er ærekrenkende – om den «er egnet til å krenke» Hodnes «ærefølelse eller omdømme», jf skadeerstatningsloven §3-6 a, 1. ledd.

Retten finner det å bli karakterisert som «nazi-frisør» som så krenkende at det er nødvendig også å vurdere rettsstridsspørsmålet.

(4.1.3) Etter skadeerstatningsloven §3-6a, 2. ledd vil en ærekrenkende ytring ikke medføre ansvar – være rettsstridig – dersom den anses «berettiget etter en avveining av de hensyn som begrunner ytringsfrihet».

Spørsmålet om rettsstrid avgjøres etter en vurdering – «balancing exercise» – hvor ytringsfriheten etter EMK artikkel 10 veies opp mot den enkeltes krav på ikke å bli utsatt for angrep på sitt omdømme etter EMK artikkel 8. Skadeerstatningsloven §3-6 a, 2. ledd kodifiserer de tema som har vært avgjørende i EMD, jf bl a EMDN-2008-40660 von Hannover (107-113) og EMDN-2008-39954 Axel Springer (88-95). Fra Høyesteretts praksis kan det vises til Rt-2015-746 (53) jf Rt-2003-928 (44).

Ved den konkrete avveining legger retten vekt på flere forhold. Retten tar utgangspunkt i at utsagnet er ansett som en verdivurdering og derfor ikke egnet for sannhetsbevis. EMD har imidlertid lagt til grunn at også verdivurderinger må ha et tilstrekkelig faktisk belegg – «sufficient factual basis to support it», jf f eks EMD-2005-22231 Lavric (39). De saksøktes karakteristikk av Hodnes nektelse av å yte frisørtjenester til kunder med hijab er imidlertid forankret i et ikke-omtvistet faktisk grunnlag. Hodne er for sin handling dømt for overtredelse av straffeloven §186, 1. ledd.

Videre aktualiserer «Hijab-saken» et tema av stor allmenn interesse. Saken ble mye omtalt i media, og det fremstår som legitimt at de saksøkte ønsket å bidra i denne debatt ved å kommentere saken i sin revy.

Retten mener også at Hodne har stilt seg i en posisjon som medfører at hun måtte tåle en del oppmerksomhet. Selv om det muligens kan diskuteres om Hodne må anses som en «offentlig person», engasjerte hun seg forut for «hijab-saken» politisk ved aktivt å fremme sine synspunkter bl a ved å delta i diskusjoner på facebook, ved å delta i VG-Netts program «Nettkrigerne» og ved å holde appell utenfor Stortinget. Slik retten ser det kan «Hijab-saken» sees som et ledd i Hodnes politiske aktivitet. Saken medførte også slikt mediefokus at Hodne gjennom omtalen av saken langt på vei ble «kjent» i offentligheten. Det kan også vises til at Hodne i epost av 6.2.17 omtalte seg selv som «offentlig person».

Til slutt viser retten til å nevne at graden av krenkelse fremstår som begrenset. Retten viser for det første til at de saksøktes ytring relaterte seg til Hodnes adferd i «hijab-saken» – og ikke til forhold i hennes private sfære. Videre ble ytringen fremsatt uten at Hodne ble navngitt. De saksøkte kunne nok ha fått frem sitt budskap ved å benytte et mindre belastende uttrykk. Karakteristikken av Hodne synes imidlertid ikke å ha vekket særlig oppmerksomhet og interesse i

media før Hodne reagerte. Langt på vei er det grunn til å tro at de saksøktes omtale av Hodne fort ville vært «glemt» dersom hun hadde forholdt seg passiv. Videre oppfattet retten Hodne dithen at hun fremdeles mener at hijab er et «totalisert symbol». Retten oppfattet Hodne videre dithen at hovedgrunnen til at hun føler seg krenket ligger i at hun oppfattet ytringen som en påstand om at hun var nazist – ikke i at «hijab-saken» ble kommentert i revyen. Det kan her også vises til at Hodne i epost av 6.2.17 uttalte at «det er greit å gjøre narr av meg».

Under henvisning til gjennomgangen ovenfor mener retten at de saksøktes ytring ikke er rettsstridig – at fremsettelsen var «berettiget etter en avveining av de hensyn som begrunner ytringsfrihet».

(4.2) De saksøkte blir etter dette å frifinne.

(4.3) De saksøkte har fått medhold fullt ut og de har da krav på full erstatning for sine sakskostnader av Hodne, jf tvisteloven §20-2 (2) jf (1).

Retten kan ikke se at det foreligger tungtveiende grunner som gjør det rimelig å fritta Hodne for erstatningsansvar helt eller delvis, herunder kan ikke retten se at det var god grunn til å få saken prøvd, at de saksøkte kan bebreides for at det kom til sak, eller at saken er av velferdsmessig betydning og styrkeforholdet mellom partene tilsier fritak, jf tvisteloven §20-2 (3).

De saksøkte har da krav på å få dekket alle sine «nødvendige kostander ved saken» og retten skal ved vurderingen legge vekt på om det «ut fra betydningen av saken har vært rimelig å pådra dem», jf tvisteloven §20-5 (1).

Advokat Meling har innlevert saksomkostningsoppgave datert 21.12.17, hvor han på vegne av de saksøkte krever dekket totalt kr 261.875 inkl mva. Med unntak av kr 5.750 eks mva til dekning av «kopiering faktisk og juridisk utdrag, m v», består kravet av salær til advokat Meling. Ifølge oppgaven har han benyttet 11 timer frem til stevning, 48,5 timer frem til hovedforhandling og 22 timer under hovedforhandlingen og til arbeid mellom rettsdagene, jf tvisteloven §20-5 (3). Totalt har advokat Meling således benyttet 81,50 timer i sakens anledning, og han har beregnet seg kr 2.500 eks mva pr time. Advokat Danielsen opplyste i retten at Hodne ikke hadde innsigelser til de saksøktes saksomkostningskrav. Til sammenligning kan retten vise til at advokat Danielsen har beregnet seg til sammen kr 498.600 – så vidt retten forstår inkludert merverdiavgift – i salær i saken. Det er opplyst at advokat Danielsen har brukt 138,5 timer og benyttet en timesats på kr 3.600.

Retten bemerker at prosessfullmektigenes timeforbruk i saken fremstår som høyt sett i forhold til sakens omfang, vanskelighetsgrad, varighet og krav. Under henvisning til at advokat Melings timeforbruk ligger betydelig under advokat Danielsens timeforbruk, til at han har beregnet seg en lavere timesats og til at Hodne ikke har fremmet innsigelser til kravet, finner retten ikke grunn til å nedsette kravet. Retten finner etter dette – under noe tvil – at de saksomkostnader de saksøkte har krevet erstattet fremstår som rimelige å pådra utfra sakens betydning. Retten vil etter dette pålegge Hodne å erstatte de saksøkte saksomkostninger fullt ut.

Under henvisning til størrelsen på advokat Danielsens salærkrav finner retten grunn til å vise til tvisteloven §3-8 hvoretter Hodne innen en måned etter forkynnelse kan be om at retten fastsetter prosessfullmektigens godtgjøring.

Slutning:

- 1 *Per Inge Torkelsen, Dag Schreiner, Rune Andersen, Bjørn Aslaksen og Pål Mangor Kvamme frifinnes.*
- 2 *Merete Hodne betaler innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse sakens omkostninger til Per Inge Torkelsen, Dag Schreiner, Rune Andersen, Bjørn Aslaksen og Pål Mangor Kvamme med kr 261.875 – tohundredeogsekstientusenåttehundredeogsyttifem.*

Retten hevet

Tom Fr. Vold

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

*Dokument i samsvar med undertegnet original
Stavanger tingrett, 12.01.2018
Stian Stensen*

Veiledning om anke i sivile saker

I sivile saker er det reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 som gjelder for anke. Reglene for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger er litt ulike. Nedenfor finner du mer informasjon og veiledning om reglene.

Ankefrist og gebyr

Fristen for å anke er én måned fra den dagen avgjørelsen ble gjort kjent for deg, hvis ikke retten har fastsatt en annen frist. Disse periodene tas ikke med når fristen beregnes (rettsferie):

- fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag
- fra og med 1. juli til og med 15. august
- fra og med 24. desember til og med 3. januar

Den som anker, må betale behandlingsgebyr. Du kan få mer informasjon om gebyret fra den domstolen som har behandlet saken.

Hva må ankeerklæringen inneholde?

I ankeerklæringen må du nevne

- hvilken avgjørelse du anker
- hvilken domstol du anker til
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hva du mener er feil med den avgjørelsen som er tatt
- den faktiske og rettslige begrunnelsen for at det foreligger feil
- hvilke nye fakta, bevis eller rettslige begrunnelser du vil legge fram
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det kravet ankesaken gjelder, og hvilket resultat du krever
- grunnlaget for at retten kan behandle anken, dersom det har vært tvil om det
- hvordan du mener at anken skal behandles videre

Hvis du vil anke en tingrettsdom til lagmannsretten

Dommer fra tingretten kan ankes til lagmannsretten. Du kan anke en dom hvis du mener det er

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i dommen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Hvis du ønsker å anke, må du sende en skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har behandlet saken. Hvis du fører saken selv uten advokat, kan du møte opp i tingretten og anke muntlig. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater, anker muntlig.

Det er vanligvis en muntlig forhandling i lagmannsretten som avgjør en anke over en dom. I ankebehandlingen skal lagmannsretten konsentrere seg om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet, og som det er knyttet tvil til.

Lagmannsretten kan nekte å behandle en anke hvis den kommer til at det er klart at dommen fra tingretten ikke vil bli endret. I tillegg kan retten nekte å behandle noen krav eller ankegrunner, selv om resten av anken blir behandlet.

Retten til å anke er begrenset i saker som gjelder formuesverdi under 125 000 kroner
Hvis anken gjelder en formuesverdi under 125 000 kroner, kreves det samtykke fra lagmannsretten for at anken skal kunne bli behandlet

Når lagmannsretten vurderer om den skal gi samtykke, legger den vekt på

- sakens karakter
- partenes behov for å få saken prøvd på nytt
- om det ser ut til å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket, eller ved behandlingen av saken

Hvis du vil anke en tingretts kjennelse eller beslutning til lagmannsretten

En *kjennelse* kan du som hovedregel anke på grunn av

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i kjennelsen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Kjennelser som gjelder saksbehandlingen, og som er tatt på bakgrunn av skjønn, kan bare ankes dersom du mener at skjønnsutøvelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan du bare anke hvis du mener

- at retten ikke hadde rett til å ta denne typen avgjørelse på det lovgrunnlaget, eller
- at avgjørelsen åpenbart er uforsvarlig eller urimelig

Hvis tingretten har avsagt dom i saken, kan tingrettens avgjørelser om saksbehandlingen ikke ankes særskilt. Da kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Kjennelser og beslutninger anker du til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anken avgjøres normalt ved kjennelse etter skriftlig behandling i lagmannsretten.

Hvis du vil anke lagmannsrettens avgjørelse til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Samtykke gis bare når anken gjelder spørsmål som har betydning utover den aktuelle saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta anker over *kjennelser* og *beslutninger* til behandling. Hvis de blir tatt til behandling, er det som regel hvis spørsmålet har betydning utover den aktuelle saken, hvis andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller hvis saken reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelser og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.
